

anebo skupinového praktikování víry. Pozornost soustředí na vznik a způsob fungování islámských institucí, jejich činnosti směrem do nitra, k vlastním členům, ale také směrem k majoritní společnosti.

Čtvrtá kapitola, jejímiž autorkami jsou Martina Bocánová a Zuzana Turiničová, pojednává o novopohanských náboženských tradicích na Slovensku. Na úvod se autorky snaží vyjasnit terminologickou nejednotnost, která v rámci této problematiky v odborné praxi vyvstává a charakterizují novopohanské skupiny z hlediska sociálních atributů. Následně detailně rozebírají některé charakteristické prvky alternativních náboženských skupin (např. problematika hodnot, výjimečnosti, odpor vůči církvím, vztah k autoritám, vůdcům komunit).

V závěrečné kapitole se Matej Karásek věnuje akulturačním procesům bengálského višnuismu v neindickém prostředí, a to na příkladu komunity hnutí Hare Krišna v Abranovciach u Prešova. Vedle seznámení čtenářů s historií pronikání hnutí Hare Krišna na Slovensko se autor snaží prostřednictvím etnografické deskripce a analýzy objasnit projekci myšlenek Hare Krišna přes vnímání prostoru Novej Ekačakry, kterému členové komunity připisují rovnocenné kvality jako mnohým svatým místům v Indii. Centrálním prvkem studie je tedy prostor ekofarmy vnímaný z hlediska uspořádání, využití, spojitosti s náboženskými projevy či sociálním uspořádáním z rodového aspektu.

Předkládaná monografie výrazným způsobem obohacuje dosavadní poznatky o současných projevech alternativní spirituality a přispívá k zamyšlení nad kulturní a v rámci ní také konfesní jinakosti.

Markéta Holubová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Richard Jeřábek, BIOGRAFICKÝ SLOVNÍK EVROPSKÉ ETNOLOGIE. Etnologické materiály 2. Masarykova univerzita, Brno, 2013, 208 s.–

Pojem „evropská etnologie“ jako označení specifické akademické disciplíny či souboru teoreticko-metodologických přístupů se v poslední době konečně začíná výrazněji prosazovat i v domácím odborném diskurzu. Tento pojem s sebou ale také přináší řadu často protichůdných významů, od skandinávské komparativní europaistiky poloviny 20. století (známý koncept Sigurda Erixona), přes kontinentální obdoby sociální či kulturní antropologie, až po různé varianty modernizované či rekonceptualizované *Volkskunde*, tu se s ní radikálně rozcházející, tu ji nahrazující pouze rétoricky (viz např. Stoklund, Bjarne: *European Ethnology between Two Turns of Centuries. The Danish Experience*. In: *Volkskultur und Moderne. Europäische Ethnologie zur Jahrtausendwende. Festschrift für Konrad Köstlin zum 60. Geburtstag am 8. Mai 2000*. Wien: Institut für Europäische Ethnologie 2000: 47–59). Spíše na první zmíněnou, tedy srovnávací, empiricky laděnou evropskou etnologii v erixonovském duchu cílí posthumní publikace předního domácího etnologa Richarda Jeřábka (1931–2006), dlouholetého vedoucího pracovníka brněnského univerzitního etnologického pracoviště. Toto zacílení není rozhodně náhodné; brněnská (či širěji moravská) etnografie byla v minulých desetiletích jednou z mála domácích badatelských sfér, které se i přes relativní izolovanost a ideologickou nepřítelů snažily o širší srovnávací přístupy, a na ideje Sigurda Erixona tak v lecčem aktivně navazovala.

Hodnocení posmrtně a s relativním zpožděním publikovaného díla (a původním autorem nedokončeného; text byl finalizován týmem doktorských studentek Ústavu evropské etnologie FF MU pod vedením Aleny Křížové a za odborné spolupráce Evy Šipöczové) je vždy do jisté míry komplikovaným počinem. V první řadě je třeba vyzdvihnout již samotný fakt jeho vydání, které jistě výrazným způsobem přispěje k popularizaci evropské etnologie v domácím prostředí. Jeho publikaci je také možné vnímat jako vítanou alternativu k možná až přílišné inflaci nejrůznějších domácích přehledových děl zabývajících se sociální a kulturní antropologií, které mají velice často přejatou, repetitivní až recyklovanou povahu, či zacházejí s termínem „antropologie“ možná až příliš volně. Na tomto místě se proto soustředím především na – do jisté míry samozřejmě subjektivní – hodnocení ze strany slovesné folkloristiky, kterou považuji za oblast mně badatelsky nejbližší.

Recenzované dílo, vydané jako druhá publikace v edici *Etnologické materiály* Ústavu evropské etnologie FF MU v Brně, přináší selektované portréty 267 vědeckých osobností spjatých s evropskou dimenzí etnologické práce. Jejich výběr je nutně odrazem doby a teoretických a metodologických priorit sestavovatele. Z pohledu slovesného folkloristy tak možná absentují někteří ruští badatelé (např. Jurij Sokolov jako přední představitel marxistické folkloristiky, který začal razit používání termínu „folklor“ v sovětské vědě, odkud jej po druhé světové válce přejala i československá folkloristika, by si jen pro to možná zmínku zasloužil). Podobně by bylo možné uvažovat o zařazení některých polských (např. Dorota

Simonides), jihoslovanských (např. Maja Boškovič-Stulli) a skandinávských badatelů (např. Bengt af Klintberg); s ohledem na komparativní dimenzi celé práce také absentuje přední srovnávací folklorista Reinhold Köhler, po léta pilně přispívající k bádáním po celé Evropě (včetně Velké Británie). Relativně opomenuty jsou ale i některé zakladatelské postavy, např. francouzského pohádkosloví (Pierre Saintyves) a etnologie (Marcel Mauss), včetně řady autorů spjatých s ambiciózními projekty, které není možné označit jinak než (pan)evropské. Například se jedná o badatele spjatého s letos dokončeným zřejmě nejrozsáhlejším evropským etnologickým projektem *Enzyklopädie des Märchens* (vydáváné v letech 1975–2015), kterým je Hans-Jörg Uther (také sestavitel zatím poslední revize mezinárodního katalogu pohádkových typů ATU z roku 2004, představujícího asi nejvýraznější evropský přínos světovému etnologickému bádání v posledních desetiletích). Jako pocho-pitelná se na druhou stranu jeví absence části přírodních mytologů druhé poloviny 19. století (i když: z domácích je zařazen Ignác Jan Hanuš, ale Karel Jaromír Erben se svým dobově vlivným projektem *Slovanské čítanky* z roku 1865 absentuje), s možnou výjimkou Wilhelma Mannhardta, jehož grandiózní panevropská dotazníková akce (během které rozeslal na 150 000 dotazníků do celé řady evropských zemí) a inovativní přístup k terénnímu výzkumu představují, podle mého mínění, nejen ideový počátek empiricky zakotvené komparativní evropské etnologie, ale i podstatný přínos rodící se sociální antropologii (bez Mannhardta by zřejmě nevznikla nejvlivnější kniha antropologických věd vůbec, Frazerova *Zlatá ratolest*,

jak ostatně v předmluvě k jejímu prvnímu vydání z roku 1890 nezapomněl zdůraznit samotný její autor). Opomenutí výše zmíněných badatelů z oblasti folkloristiky je možné – pomineme-li odraz dlouhodobé rivality mezi Erixonovým projektem evropské etnologie, který cíleně destrukovali právě a především folkloristé (viz Rogan, Bjarne: *When Folklorists Won the Battle but Lost the War: The Cumbersome (Re) birth of SIEF in 1964. Cultural Analysis* 13/2014: 23–50) – snadno vysvětlit obecnějším laděním publikace (i přesto by bylo možná na místě zařadit např. Hermanna Bausingera a Rudolfa Schendu, jejichž vlivné práce o lidové kultuře v technologizovaném světě [1961] a orální kultuře [1993] radikálně přehodnotily klíčové koncepty evropských etnologických věd). Jako poněkud problematičtější se jeví absence hesla Rolfa W. Brednicha a dalších německy píšících badatelů, dlouhodobě se zabývajících popularizací evropské etnologie v četných úvodních a přehledových textech, či například Klause Rotha či Ullricha Kockela jako teoretiků snažících se dlouhodobě o precizování konceptu evropské etnologie (vedle zmíněného Konrada Köstlina). Jako částečně nadbytečné se naopak jeví zařazení hesla sira Edwarda Evana Evanse-Pritcharda, zabývajícího se Evropou jen okrajově (byť se sympaticky ostrou kritikou jeho práce v této oblasti). Ještě více nadbytečné až kontroverzní se pak zdá zařazení čtyř desítek domácích autorů, kteří byli již detailně představeni v biografické části publikace *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* z roku 2007 (a upřímně; je skutečně realistické poněkud neskromně trvat na tom, aby domácí autoři pokrývali na 15 % celkového rozsahu slovníku, tedy

více než *jednu šestinu* takto prezentované evropské etnologie? Jsou všichni v evropském kontextu skutečně tak významní, respektive – nemělo by zhodnocení jejich díla provést spíše zahraničí?). Přínos některých z nich, především těch žijících, pro evropskou etnologii je navíc možné považovat za sporný, protože se touto problematikou příliš nezabývají (např. Ivo T. Budil). Na druhou stranu absentují někteří zahraniční autoři domácího původu provádějící v Evropě terénní výzkumy (Leopold Pospíšil) a dobově vlivní badatelé s nepochybným evropským přesahem, nezařazení možná z ideologických příčin (snad Bohuslav Beneš, možná Olga Skalníková?). Potenciálně problematická je i absence hesla Petr Lozoviuk, autora, který publikačně přispívá do diskurzu evropské etnologie z domácích badatelů v současnosti zřejmě nejvýrazněji. Některá hesla (např. Linda Dégh, která je od 60. let 20. století spíše americkou než evropskou badatelkou) by si také možná zasloužila výraznější aktualizaci a revizi; té ale samozřejmě brání do jisté míry „pietní“ povaha díla, představující monument práci, která se v některých aspektech zastavila již před řadou let, jak je ostatně přiznáno v *Poznámce vydavatele* (s. 7). Recenzovaný text je tak v první řadě nutné chápat jako autorské dílo Richarda Jeřábka, věrně odrážející jeho chápání evropské etnologie a přirozeně ovlivněné jeho badatelskými prioritami a specializací v tomto nepadně definovatelném oboru. Díky tomu představuje nejen užitečnou biografickou pomůcku, ale i cenný příspěvek k dějinám etnologické disciplíny.

Výše zmíněné poznámky je třeba vnímat nikoli jako kritiku, ale spíše jako zamyšlení nad tímto pro českou etnologii nesmírně cenným dílem, které ze své podstaty ani

nemůže být sestavováno jinak než subjektivně a s vědomím cíleného a nutného opominutí celé řady významných badatelů. *Biografický slovník evropské etnologie* je totiž v první řadě pozoruhodným publikačním počinem, který vhodně doplňuje řadu přehledových etnologických publikací, které se v poslední době objevily (vedle výše zmíněné *Lidové kultury. Národopisné encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* se jedná především o *Malý etnologický slovník* [2011], svazek *Lidová kultura* publikovaný ve *Velkých dějinách zemí Koruny české* [2014], a sérii etnologických příruček vydávaných Ústavem evropské etnologie FF MU, Etnologickým ústavem AV ČR, v. v. i., a Českou národopisnou společností) a které tak prokazují nebyvalou vitalitu (či možná dokonce renesanci?) moderně konceptualizovaných etnologických přístupů v novém miléniu. Všem těmto přehledovým dílům dodává *Slovník* širší, především historicky laděný evropský kontext. Lze jej tak rozhodně doporučit jak studentům a zájemcům o obor, tak zkušeným badatelům, kterým může odkrýt i ve věku wikipedií často netušené badatelské souvislosti. Pro aktuální diskusi nad pojmem a přístupy evropské etnologie je ale třeba zatím ještě sáhnout spíše k zahraničním publikacím, jako jsou například zvláštní čísla periodik *Ethnologia Europaea. Journal of European Ethnology* 38/1, 2008 a 44/2, 2014 či *Cultural Analysis* 13/2014, vycházející u příležitosti významných výročí evropské etnologie. Není ale pochyb, že se podobných inovativních počínů – možná vyvolaných právě četbou recenzovaného díla – jistě brzy dočkáme i v domácím prostředí.

Petr Janeček (ÚE FF UK, Praha)

Antonín Schnabl, KNIHA PAMĚTIHODNÝCH PŘÍHOD KRÁLOVSKÉHO MĚSTA DOMAŽLIC 1631–1859. Přepsal a komentáři opatřil Jan Vogeltanz. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013, 127 s.–

Staré paměti jsou zapsány a archivy je nabízejí k publikování. Jedním z důkazů dobré funkce archivů v posledních dvou desetiletích let je četnost publikovaných pamětí a deníkových zápisů různé proveniencie, mezi nimi i paměti lidových písmáků. Vydání pamětí domažlického měšťana Antonína Schnabla, mistra polocajkářského řemesla a kostelníka domažlického chrámu Narození P. Marie, se ujal zkušený editor Jan Vogeltanz. Oproti svému poslednímu dílu, obširným pamětem vzdělaného asesora rychtářského práva na Starém Městě pražském Felíře (srov. *František Václav Felír, Letopis 1723–1756*, vydal Jan Vogeltanz, Argo, Praha 2011), které editor prezentoval klasickým způsobem přepisu s komentáři v poznámkovém aparátu, zvolil tentokrát méně obvyklý způsob editorské práce. Text Schnablových pamětí prezentuje na pozadí vlastního obsáhlého historicko-vlastivědného komentáře, a to zcela ústrojným způsobem. Text originálu a text komentáře jsou v publikaci rozlišeny sazbu (Schnablův text je v kurzívě). Čtivostí a plynulostí textu editor vyšel vstříc laickému čtenáři, hodnotu Schnablových informací umocnil a vytvořil tak novou kvalitu, do jisté míry suplující dějiny Domažlic. Nemohl by tak učinit bez důvěrné a hluboké znalosti regionálních dějin a dlouholetého kontaktu s nimi. Zvolený způsob komentované edice z hlediska odborného má ovšem i nedostatek: chybějí odkazy na folia (stránky) v rukopisné před-